

УДК 339.542

В. А. Туржанський, доц., канд. екон. наук

Державний науково-дослідний інститут митної справи, м. Хмельницький, Україна

Підхід до розробки інструментарію поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання

У статті розкрито підхід щодо розробки інструментарію проведення поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання з точки зору аналізу та управління митними ризиками. Описані рівні управління ризиками в органах доходів і зборів. Особливу увагу зосереджено на інструментах, що використовуються органами доходів і зборів за результатами аналізу та оцінки ризиків тактичного рівня управління.

аналіз зовнішньоекономічної діяльності, аналіз та оцінка ризиків, органи доходів і зборів

В. А. Туржанский, доц., канд. экон. наук

Государственный научно-исследовательский институт таможенного дела, г. Хмельницкий, Украина

Подход к разработке инструментария углубленного анализа внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования

В статье раскрыт подход к разработке инструментария проведения углубленного анализа внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования с точки зрения анализа и управления таможенными рисками. Описаны уровни управления рисками в органах доходов и сборов. Особое внимание сосредоточено на инструментах, используемых органами доходов и сборов по результатам анализа и оценки рисков тактического уровня.

анализ внешнеэкономической деятельности, анализ и оценка рисков, органы доходов и сборов

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції України та розширення міжнародної торгівлі важливим напрямом розвитку економіки держави є створення сприятливих умов для здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання. Здійснення суб'єктами господарювання зовнішньоекономічних операцій передбачає отримання економічних вигід, прагнення до максимізації яких часто породжує різноманітні правопорушення – намагання окремими суб'єктами ЗЕД використати експортно-імпорتنі операції для мінімізації власного податкового навантаження, незаконного відшкодування податку на додану вартість, легалізації «брудних» капіталів.

Дані процеси передбачають порушення податково-митного законодавства суб'єктами господарювання, підривають основи конкуренції шляхом створення нерівноцінних умов для ведення бізнесу та негативно впливають на стан вітчизняної економіки. Це обумовлює необхідність розробки заходів для підвищення ефективності процедур митного контролю.

Мінімізація ризиків, що виникають при здійсненні окремих видів зовнішньоекономічних операцій може бути досягнута шляхом застосування поглиблених підходів до митного контролю. У зв'язку із цим важливим для Державної фіскальної служби є удосконалення способів та методів поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці з питань державної митної справи присвячено багато статей аналізу та оцінці митного ризику. Зокрема, сутність категорії «митного ризику» розглядалась у працях Пашка П. В. [4, с. 64], Комарова О. В. [2] та ін. Роль і місце ризиків у системі митної безпеки держави досліджувались Джумурат О. В. [1, с. 308-310]; як інструмент вдосконалення технології

здійснення митних процедур – Терещенко С. С. [9, с. 32]. Проте поза увагою науковців залишається питання розгляду системи управління ризиками як інструменту поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Постановка завдання. Метою написання статі є розгляд підходу до розробки інструментарію для проведення поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання з точки зору аналізу та оцінки ризиків посадовими особами органів доходів і зборів.

Виклад основного матеріалу. Організацію та здійснення поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання доцільно розглядати з точки зору управління ризиками в державній митній справі. Статтею 320 Митного кодексу України [3] визначено, що форми та обсяг контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства України з питань держаної митної справи та міжнародних договорів України при митному оформленні, обираються митницями (митними постами) на підставі результатів застосування системи управління ризиками. Основним нормативним документом при цьому є наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України» від 24.05.2012 № 597 [7]. Враховуючи підхід до здійснення аналізу та оцінки ризиків, розробку інструментарію поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання необхідно здійснювати в розрізі стратегічного, тактичного та оперативного рівнів (рис. 1)

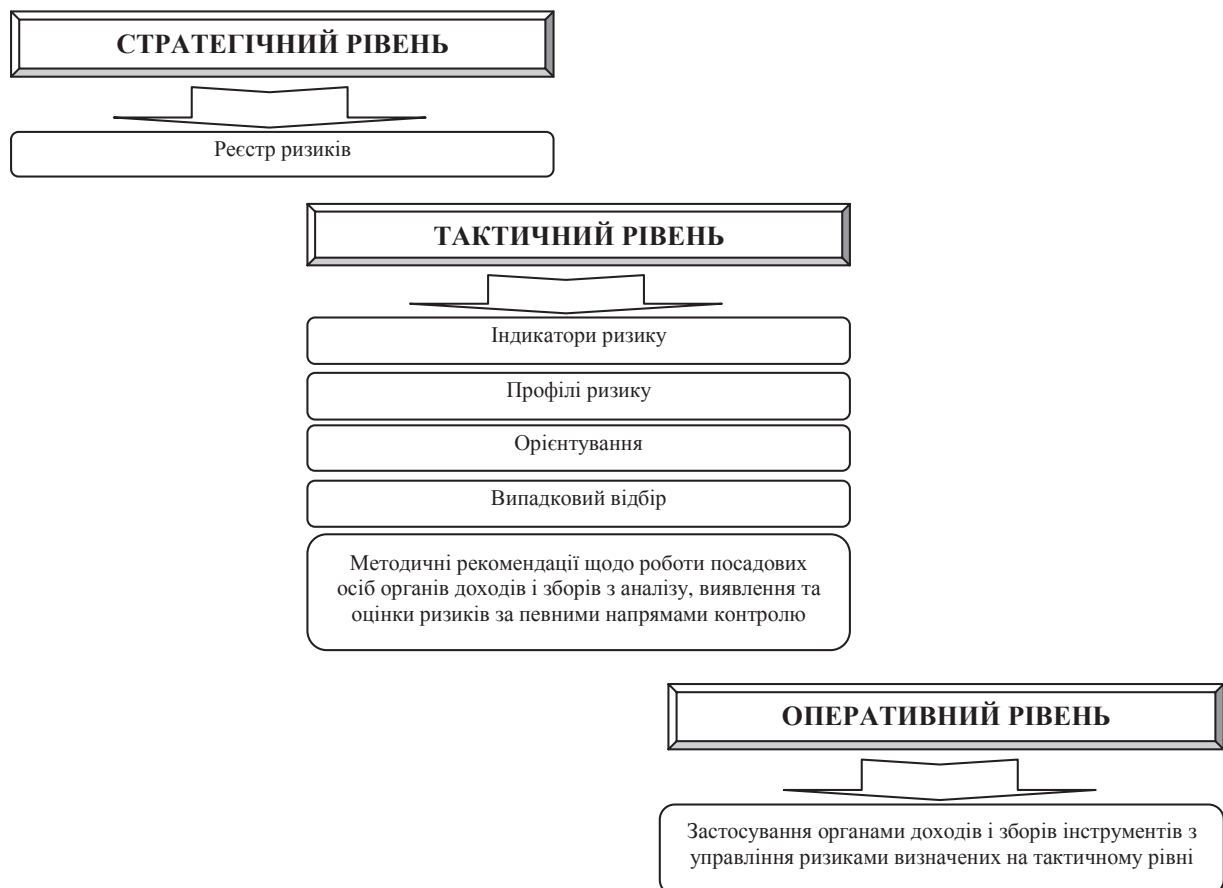


Рисунок 1 – Рівні управління ризиками в органах доходів і зборів як основа розробки інструментарію поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання

Джерело: власна розробка автора на основі [7].

На стратегічному рівні управління ризиками Державна фіскальна служба України за результатами аналізу, виявлення та оцінки ризиків визначає пріоритетні напрями реалізації заходів з управління ризиками та затверджує Реєстр ризиків у якому містяться орієнтовні показники щодо частки відібраних для контролю переміщень товарів та транспортних засобів.

За результатами аналізу, виявлення та оцінки ризиків та відповідно до затвердженого Реєстру ризиків, на тактичному рівні розробляється ряд заходів із використанням таких інструментів: індикатори ризику; профілі ризику; орієнтування; методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів із аналізу, виявлення та оцінки ризиків за певними напрямками контролю; випадковий відбір (рис. 2).

Індикатори ризику формуються, коли розробка окремих профілів ризику недоцільна, зокрема, якщо індикатори ризику не можуть бути використані автоматизовано. Перелік індикаторів ризику, як один із інструментів системи управління ризиками, може застосовуватись під час здійснення посадовою особою митниці митного контролю як достатня підстава для визначення форм та методів митного контролю. При цьому посадова особа митниці при прийнятті рішення щодо застосування додаткових митних формальностей на підставі переліків індикаторів ризику має враховувати зобов'язання Уряду України в рамках Програми бюджетної секторальної підтримки ЄС щодо проведення митних оглядів не більше, ніж 5 % митних декларацій. Перелік індикаторів ризику розробляються структурними підрозділами Державної фіскальної служби, митницями ДФС та оформляються відповідним листом, що актуалізується принаймні раз на півріччя. Остання актуалізація узагальнена у листі ДФС України «Щодо переліків індикаторів ризику» від 04.09.2014 № 3628/7/99-24-04-01-17, яким доповнено індикатор «4.1.4. Наявність суттєвих розбіжностей між попередньою інформацією, наданою морськими агентами, та даними, задекларованими у митній декларації або відомостями, зазначеними у інших документах».

Профілі ризику можуть бути використані в документальному або в електронному вигляді та повинні бути представлені у формах паспорта профілю ризику і програмного коду профілю ризику. Паспорт профілю ризику формується для документальних та електронних профілів ризику й використовується для документального опису профілю ризику; містить перелік областей ризику, індикаторів ризику, заходів необхідних для запобігання або мінімізації ризиків; є документом для службового користування. При цьому програмний код профілю ризику формується лише для електронних профілів ризику та імплементується в програмні модулі автоматизованої системи аналізу та управління ризиками.

Орієнтування як один із інструментів розробки і реалізації заходів з управління ризиками використовується для невідкладного інформування митниць про осіб та/або транспортні засоби, за допомогою яких можуть бути вчинені порушення законодавства України з питань державної митної справи, про товари, які можуть бути об'єктом правопорушення, та про застосування форм контролю для виявлення, запобігання та припинення таких порушень.

Методичні рекомендації містять детальні інструкції щодо послідовності дій посадових осіб митниць при здійсненні митного контролю за визначеним напрямом, з метою оцінки ризику та визначення форм та обсягу митного контролю, достатніх для забезпечення додержання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

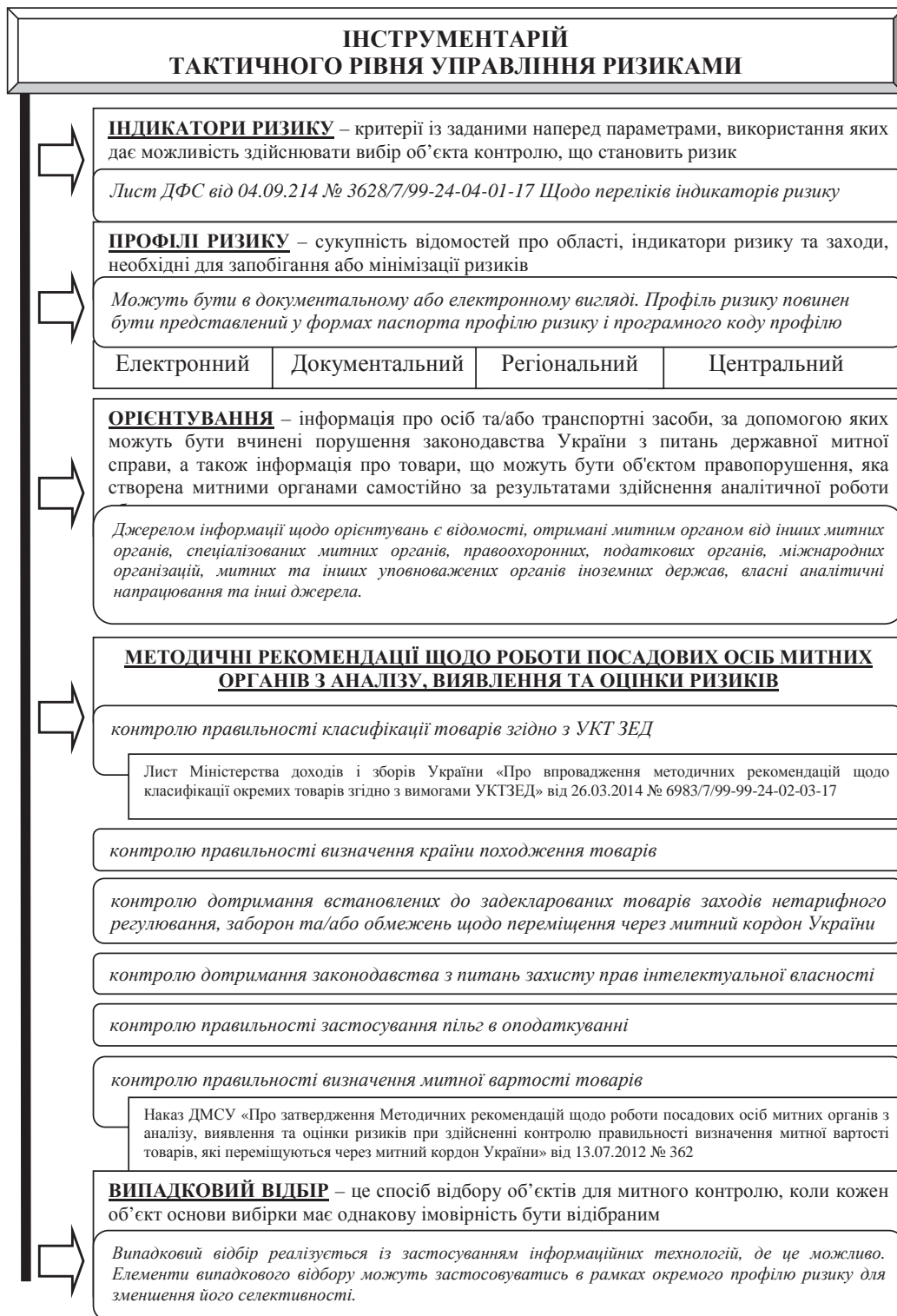


Рисунок 2 – Інструментарій поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб’єктів господарювання (з точки зору аналізу та оцінки митних ризиків)

Джерело: власна розробка автора.

Сьогодні розроблені лише Методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів із аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю правильності визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України [6] та Методичні рекомендації щодо класифікації згідно з вимогами УКТ ЗЕД товарів харчового призначення, хімічної промисловості,

промислової продукції, моторних транспортних засобів [5]. Зокрема, Методичні рекомендації контролю правильності визначення митної вартості визначають детальну послідовність дій посадових осіб при роботі з аналізу, виявлення та оцінки ризиків; особливості аналізу, виявлення та оцінки ризиків окремих видів товарів; взаємодію посадових осіб під час аналізу, виявлення та оцінки ризиків; джерела інформації, які використовуються під час роботи з аналізу, виявлення та оцінки ризиків.

Випадковий відбір як інструмент аналізу та оцінки ризиків реалізується із застосуванням інформаційних технологій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, під час організації та проведенні поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання органам доходів і зборів доцільно застосовувати підхід із застосуванням інструментів тактичного рівня управління ризиками.

Підхід до розробки інструментарію для проведення поглибленого аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання передбачає ряд заходів із використанням таких інструментів, як індикатори ризику; профілі ризику; орієнтування; методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб органів доходів і зборів із аналізу, виявлення та оцінки ризиків за певними напрямками контролю; випадковий відбір.

Проаналізувавши діючий порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків при здійсненні аналізу зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, постає необхідність розробки Методичних рекомендацій за такими напрямками: контролю правильності визначення країни походження товарів; контролю дотримання встановлених до задекларованих товарів заходів нетарифного регулювання, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України; контролю дотримання законодавства з питань захисту прав інтелектуальної власності.

Список літератури

1. Джумурат О. В. Місце і роль ризиків у системі митної безпеки держави / О. В. Джумурат // Вісник Хмельницького національного університету Серія: Економічні науки. – 2013. – №2. – Т.2. – С. 307-312.
2. Комаров О. В. Митний ризик як ключовий елемент механізму державного ризик-менеджменту в митній галузі [Електронний ресурс] / О. В. Комаров. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/35594/1/savunova_2010_1_CA_issues.
3. Митний Кодекс України [Електронний ресурс] : [прийнято Верхов. Радою 13.03.2012 № 4495-VI]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
4. Пашко П. В. Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності / П. В. Пашко // Актуальні проблеми економіки. Економіка та управління національним господарством. – №4 (94). – 2009. – С. 62-68.
5. Про впровадження методичних рекомендацій щодо класифікації окремих товарів згідно з вимогами УКТЗЕД [Електронний ресурс] : лист [виданий Міністерством доходів і зборів України від 26.03.2014 № 6983/7/99-99-24-02-03-17]. – Режим доступу: http://www.leonorm.lviv.ua/p/NL_DOC/UA/201401/LYST6983.htm.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо роботи посадових осіб митних органів з аналізу, виявлення та оцінки ризиків при здійсненні контролю правильності визначення митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України [Електронний ресурс] : наказ [затверджено Державною митною службою України від 13.07.2012 № 362]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/kontrol-mitnoi-vartosti/62666.html>.
7. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України [Електронний ресурс] : наказ [затверджено Міністерством фінансів України від 24.05.2012 №597]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0882-12>.
8. Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику [Електронний ресурс] : наказ [затверджено Державною митною службою України від 24.05.2012 № 597]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v1514342-10>.
9. Терещенко С. С. Правова основа формування системи аналізу ризиків як інструменту

вдосконалення технології здійснення митних процедур / С. С. Терещенко, С. В. Галько // Митна безпека. Серія «Право». – 2010. – №2. – С. 26-36.

References

1. Dzhumurat, O. V. (2013). Mistse i rol' ryzykiv u systemi mytnoyi bezpeky derzhavy [Place and role of risk in the system of customs security state]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu Seriya: Ekonomichni nauky – Herald of Khmelnytskyi National University (Economic sciences)*, 2, 307-312 [in Ukrainian].
2. Komarov, O. V. (2010). Mytnyy ryzyk yak klyuchovyy element mekhanizmu derzhavnoho ryzyk-menedzhmentu v mytniy haluzi [Customs risk as a key element of the state mechanism of risk management in the customs sphere]. *elib.bsu.by*. Retrieved from http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/35594/1/savunova_2010_1_CA_issues [in Ukrainian].
3. Mytnyy Kodeks Ukrayiny [Customs Code of Ukraine]. *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> [in Ukrainian].
4. Pashko, P. V. (2009). Ponyatiynny aparat systemy zabezpechennya mytnoyi bezpekospromozhnosti [Conceptual apparatus system of customs security]. *Aktual'ni problemy ekonomiky. Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom – Actual problems of economy. Economics and national economy management*, 4(94), 62-68 [in Ukrainian].
5. Pro vprovadzhennya metodychnykh rekomendatsiy shchodo klasyfikatsiyi okremykh tovariv zhidno z vymohamy UKTZED [On the introduction of guidelines for the classification of certain goods in accordance with the Nomenclature]. *www.leonorm.lviv.ua*. Retrieved from http://www.leonorm.lviv.ua/p/NL_DOC/UA/201401/LYST6983.htm [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy shchodo roboty posadovykh osib mytnykh orhaniv z analizu, vvyavlennya ta otsinky ryzykiv pry zdiysnenni kontrolyu pravyl'nosti vyznachennya mytnoyi vartosti tovariv, yaki peremishchuyut'sya cherez mytnyy kordon Ukrayiny [On approval of guidelines for customs officials to analyze, identify and evaluate risks in accuracy control of customs value of goods crossing the customs border of Ukraine]. *sfs.gov.ua*. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/kontrol-mitnoi-vartosti/62666.html> [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennya Poryadku zdiysnennya analizu ta otsinky ryzykiv, rozroblennya i realizatsiyi zakhodiv z upravlinnya ryzykamy v mytniy sluzhbi Ukrayiny [On approval of the analysis and risk assessment, development and implementation of measures for risk management in customs service of Ukraine]. *zakon4.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0882-12> [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennya Poryadku rozroblennya profiliv ryzyku [On the Drafting risk profiles]. *zakon.nau.ua*. Retrieved from <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v1514342-10> [in Ukrainian].
9. Tereshchenko, S. S. (2010). Pravova osnova formuvannya systemy analizu ryzykiv yak instrumentu vdoskonalennya tekhnolohiyi zdiysnennya mytnykh protsedur [Legal basis for the formation of risk analysis as a tool for improving the technology of customs procedures]. *Mytna bezpeka. Seriya «Pravo» – Customs security. Series "Right"*, 2, 26-36 [in Ukrainian].

Vitaliy Turzhanskyi, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)
State Research Institute of Customs, Khmelnytsky, Ukraine

The Approach to the Development of Instruments of the Depth Analysis of Foreign Economic Activity of Enterprises

The approach to the development of tools for in-depth analysis of foreign business entities was disclosed in the article. In developing this toolkit we propose to apply a system of analysis and management of customs risks. For this it was described levels of risk management in the organs of income and charges: strategic, tactical, and operational.

It was determined that in the organization and analysis of foreign business entities appropriate to apply the tools of tactical risk management. A number of activities using tools such as risk indicators, risk profiles, orientation, guidance regarding the officials of the income and charges of analysis, detection and risk assessment certain areas of monitoring and random selection are developing at the tactical level.

We propose to develop guidelines for accuracy control areas of origin of goods; monitoring adherence to the declared goods to non-tariff regulation, prohibitions and / or restrictions on movement across the customs border of Ukraine; monitoring compliance with legislation on the protection of intellectual property rights for development of tools for in-depth analysis of foreign business entities.

analysis of foreign business entities, analysis and risk assessment, organs of income and charges

Одержано 15.05.15